

İSVEÇ, İNGİLTERE, FRANSA VE TÜRKİYE OMBUDSMANLIK KURUMLARI: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

OMBUDSMAN INSTITUTIONS OF SWEDEN, ENGLAND, FRANCE AND TURKEY: A COMPARATIVE ANALYSIS

Öğr.Gör. Serdar ARI

Şırnak Üniversitesi, Cizre Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü,
Şırnak, TÜRKİYE

ÖZ

Ombudsmanlık kurumu genelde İskandinav ülkelerinde çok geniş yetkilerle oluşturulmuştur. İngiltere, uzun yıllara dayalı köklü parlamenter sisteme ve yargı bütünlüğüne sahip bir ülke olarak Ombudsmanlık kurumunun oluşturulmasına ilk etapta karşı durmasına rağmen, söz konusu kurum 1967 yılında kısıtlı yetkilerle kurulmuştur. İdari yargının beşiği olan Fransa'da, Ombudsmanlık kurumunun oluşturulmasını önceleri gereksiz olarak kabul edilmiştir fakat 1973 yılında, seçiminde yürütmenin etkili olduğu ombudsmanlık kurumu idari sisteme dahil edilmiştir.

Ülkemizde yaklaşık yirmi yıldır oluşturulmaya çalışılan ombudsmanlık kurumu, 2010 yılında halk oylaması sonucunda Anayasanın bazı maddelerinin değiştirilmesiyle Kamu Denetçiliği adıyla anayasal olarak düzenlenmiştir. Ombudsmanlık, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun 14.06.2012 tarihinde kabul edilmesiyle Kamu Denetçiliği Kurumu adıyla oluşturulmuştur.

Çalışmada İsveç, İngiltere, Fransa ve Türkiye Ombudsmanlık Kurumları; Ombudsmanların nitelikleri, seçilme ve atanma süreçleri, görev süreleri, görevden alınma şekilleri, denetim alanları ve denetime geçme şekilleri açısından aradaki farklar ve benzerlikler ortaya konarak bir karşılaştırma yapmak ve Kamu Denetçiliği Kurumunun eksikliklerini belirtmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda çalışma belgelere dayalı teorik bir çerçevede hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ombudsman, Kamu Denetçiliği, İdarenin Denetimi

ABSTRACT

Generally, Ombudsman institution which was established with very broad authority in the Nordic countries has created a more balanced structure in Sweden. Although England, based on many years with well-established parliamentary system and the judicial integrity as a country in the first place stand against the creation of the ombudsman institution, in question institution was established with limited authority in 1967. France which is as the cradle of the administrative judiciary, the creation of the ombudsman was considered unnecessary previously, but ombudsman institution whose appointment had been realized under the influence of executive power has been included into the administrative system.

Ombudsman Institution which has been attempted to establish approximately for twenty years, is regulated constitutionally under the name of Ombudsman with replacement of certain provisions of Constitution as result of the plebiscite in 2010. Ombudsman has been created with the name Ombudsman Institution with the adoption of Ombudsman Institution Act no. 6328 in Turkey Grand National Assembly on 14.06.2012.

This study focused that point out deficiencies of the Ombudsman and make compare that Sweden, England, France and Turkey's institution; from perspective of differences and similarities between Ombudsman's attributes, selection and assignment processes, duty times, dismissal procedure, audit areas and audit start procedures. According to this context, the study was formed based on documents via theoretic framework.

Key Words: Ombudsman, Public Supervising, The Control of Administration

1. GİRİŞ

Bir ülkenin toplumunu oluşturan bireyler, yönetenlerden kendilerine bedelsiz olarak sunulan kamu hizmetlerinin yanında bir takım sosyal ve kültürel hizmetlerin verilmesini ve bunların geliştirilmesi yönünde adımlar atılmasını da beklemektedirler. Bu beklentilere paralel olarak özellikle II. Dünya Savaşından sonra klasik devlet anlayışının yerini modern devlet anlayışına bırakmasıyla, devletlerin ve bununla birlikte idarenin yerine getirmesi gereken görevlerde artışlar meydana gelmiştir. Aynı zamanda idarenin bu görevleri yerine getirebilmesi için devlet daha fazla sayıda kişiyi istihdam etmeye başlamıştır.

Klasik yönetim anlayışının değişimi ile kamu faaliyetlerinin artması vatandaşları idarenin bilerek veya bilmeyerek yaptığı haksız eylem, tutum ve davranışlarına daha fazla maruz bırakmıştır. Bu etkileşim sonucunda gittikçe artmakta olan vatandaşların şikayetlerinin azaltılması amacıyla, yönetimin daha fazla denetlenmesi ihtiyacı doğmuştur. Çağdaş, modern hukuk devletlerinde yönetimin denetlenmesi siyasal, yargısal, idari ve kamuoyu denetim yöntemleriyle gerçekleştirilmektedir. Ancak bu denetim mekanizmaları kendilerinden beklenen işlevleri, biçimci, formalitelere dayalı, masraflı ve uzun süreç gerektirdikleri gibi nedenlerle yerine yeterince getirememişlerdir.

Bu noktada kolay ulaşılabilen, formaliteden uzak, daha az biçimci, masrafsız ve yerindelik denetimi de yapan bir denetleme mekanizmasına ihtiyaç duyulmuştur. Uzun süredir İsveç'te uygulamalarıyla başarısını kanıtlamış olan Ombudsmanlık kurumu tüm bu özellikleri ile ön plana çıkmış ve ülkeler bu denetim mekanizmasını kendi sosyal, kültürel ve idari yapılarına uyarlayarak kullanmaya başlamışlardır.

İsveç'te 1809 yılından itibaren anayasal bir kurum olarak kullanılmaya başlanan Ombudsmanlık daha sonra diğer İskandinav ülkelerine yayılmıştır. Önceleri sadece yüzölçümü küçük, az nüfusa sahip, demokrasi ve insan hakları bakımından gelişmiş ülkelerde kullanılabileceği düşünülen bu denetim sistemi, 1967 yılından itibaren köklü parlamenter sistem geleneğine sahip İngiltere'de kullanılmaya başlanmış ve başarılarıyla bu düşüncenin geçersizliğini ispat etmiştir. Zamanla idari yargının beşiği olarak kabul edilen Fransa'da kullanılmasıyla, idari yargıya sahip ülkelerde Ombudsmanlığın uygulanamayacağı yönündeki düşüncelerinde yersiz olduğunu göstermiştir. Zira Ombudsmanlık idari yargının alternatifi olmayıp tamamlayıcısı durumundadır (Odyakmaz, 2013: 3).

2. OMBUDSMANLIK KURUMUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Kamu hizmetlerini yerine getirmekle görevlendirilmiş kişilerin keyfi davranışları ile haksızlığa uğrayan vatandaşların mağduriyetlerinin giderilmesi noktasında başvurulabilecek bir denetim mekanizması olan Ombudsmanlığın bağımsız ve tarafsız hareket eden, hızlı karar veren ve anayasal bir kurum olarak ilk defa İsveç'te kullanılmaya başlanmasına rağmen, esasen köken olarak Osmanlı İmparatorluğunun bünyesindeki Kazasker, Divan-ı Mezalim, Divan-ı Hümayun (Ünal, 2008: 109) gibi kurumlara dayandırıldığı görülmektedir.

Rusya ve İsveç arasında 1709 yılında yapılan Poltava Savaşında yenilen İsveç Kralı XII. Şarl, sığındığı Osmanlı İmparatorluğunda yaklaşık beş yıl sığınmacı olarak yaşamış, bu zaman içerisinde Osmanlının devlet yapısını yakından gözlemlemiştir (Ünal, 2008: 109).

Kralın Osmanlı İmparatorluğundaki esareti sürerken, kendi yokluğunda ülkesinde baş gösteren huzursuzluk ve yolsuzlukların önüne geçilmesi için Osmanlının idari yapısı içerisindeki Kazasker, Divan-ı Hümayun ve Divan-ı Mezalim benzeri bir yapıyı ülkesinde şekillendirmek istemiş ve ülkede kral adına hareket eden yöneticilerin, yargıçların ve kamu görevlilerinin yasalara uygun hareket etmesini denetleyecek bir gözlemciyi Högste Ombudsmannen olarak 1713 yılında atamıştır (Ünal, 2008: 109).

Ülkesine dönen Kral kurumun beklediğinden de fazla başarılı olduğunu görmüştür. Gözlemci, kral adına vatandaşların dilek ve şikayetlerini dinlemiş, bunların bir kısmını ilgili yerlerle ilişki kurarak çözümlenmiş ve kamu hizmetlerinin nasıl daha etkili ve adil biçimde yerine getirileceği yolunda bir

dizi öneri hazırlamıştır. Bu nedenle kral, geçici olarak atadığı gözlemciyi (Ombudsman), sürekli olarak çalıştırmaya karar vermiştir (Sağlam, 2012: 29). 1766 yılından itibaren de Ombudsman atama yetkisi Kral'dan temsil organı olan Riskdag'a geçmiştir. Kralın gözlemcisi olarak görev yapan Ombudsman, 1809 tarihinde yürürlüğe giren İsveç Anayasası'nda "Justitieombudsman" ünvanı ile Anayasal bir kurum haline getirilmiştir (Erhürman, 1998: 90).

3. İSVEÇ, İNGİLTERE, FRANSA VE TÜRKİYE OMBUDSMANLIK UYGULAMALARI

İSVEÇ'TE PARLAMENTO OMBUDSMANI

İsveç, hem Ombudsman kurumunu 1809 yılında anayasal olarak ilk defa kurması hem de bu kuruma adını kazandırması açısından önemli bir konuma sahiptir. Zira Ombudsmanlık kurumunu kullanmaya karar veren ülkeler için İsveç hep bir model ülke olmuştur. Ülkeler İsveç Parlamento Ombudsmanlığı modelini kendi sosyal, kültürel ve idari yapılarına uyarlayarak kullanmaya başlamışlardır.

İsveç'te Parlamento Ombudsmanının (Justitieombudsmanen-JO) 1809 Anayasasında tanımlanarak kurulan ilk Ombudsman olduğu, kurumun ortaya çıkış süreci anlatılırken dile getirilmiştir. Ancak 1975 tarihine kadar Ombudsmanlıkla ilgili bir yasa çıkartılmamıştır. Parlamento Ombudsmanı Talimatı Yasası 1975 yılında çıkarılmıştır.

İsveç'te Parlamento Ombudsmanı ve Ombudsman yardımcısı olabilmek için, İsveç vatandaşı, tanınmış bir hukukçu ve ahlaken dürüst olmak yeterli görülmele birlikte (Atay, 1999: 274) ve Parlamento Ombudsmanı genelde parlamento üyesi olmayan yüksek dereceli yargıçlardan seçiliyor olmasına rağmen son dönemde Ombudsmanların mutlak hukukçu olmaları gerektiği geleneği terk edilmiştir (Avşar, 2007: 185). Aynı zamanda 20. yüzyıl içinde hiç bir Parlamento üyesi, Parlamento Ombudsmanı olarak görev yapmamıştır, Parlamento Ombudsmanı olarak seçilenlerin hepsi devlet idaresinde üst düzey mevkilerde çalışmış idareciler veya yargıçlardan oluşmuştur (Erdengi, 2009: 34).

İsveç'te Parlamento Ombudsmanı adayları, parti gruplarından seçilmiş üyelerden oluşan "Delegationfor PO Speaker'S Conferance"ın konsültasyonu ile belirlenir (Avşar, 2007, 185). İsveç Anayasasına göre The Riksdag, Parlamento Ombudsmanı görevi için dört kişinin görevlendirecektir, bunlardan bir kişi Baş Parlamento Ombudsmanı (Chief Parliamentary Ombudsmanen), diğer üç kişide Parlamento Ombudsmanı olacaklardır. Baş Parlamento Ombudsmanı bu üç Ombudsmanın başıdır (Özden, 2010: 75).

İsveç'te Parlamento tarafından seçilen dört adet Parlamento Ombudsmanının yanı sıra hükümet tarafından atanan Fırsat Eşitliği Ombudsmanı, Tüketici Ombudsmanı, Etnik Ayrımcılığa Karşı Ombudsman, Çocuk Ombudsmanı, Basın Ombudsmanı ve Özürlüler Ombudsmanı gibi spesifik alanlarla ilgilenen çeşitli Ombudsman türleri de görev yapmaktadır.

İsveç'te Baş Parlamento Ombudsmanının ve Parlamento Ombudsmanlarının görev süresi dört yıldır. Fakat Meclis isterse görev süresini uzatabilmektedir. Aynı zamanda Parlamento tarafından atanan iki adet Ombudsman Yardımcıları da görev yapmaktadır. Ombudsman Yardımcıları iki yıllığına atanırlar ve Ombudsmanlardan her hangi birinin hastalık veya resmi ziyaret nedeni ile görevi başında bulunmaması durumunda aynı yetkilerle görev yapacaklardır. İsveç'te kadın veya erkek her vatandaş Ombudsman seçilmek için aday gösterilebilir (Erdengi, 2009: 34-35).

İsveç'te Parlamento Ombudsmanının kararlarını Parlamentonun kendisi de dahil hiçbir otorite kontrol ve temyiz edemez. Sadece Parlamento Komitesi tarafından Ombudsman tarafından sunulan yıllık faaliyet raporu incelenir, komisyon düşüncesini parlamentoya aktarır, eğer parlamento Ombudsmanı başarısız bulursa veya Ombudsmana olan güvenini kaybederse görevden alabilir (Avşar, 2007: 185).

İsveç'te Parlamento Ombudsmanının denetim alanı bir kuruma verilebilecek en geniş denetim alanıdır denilebilir. Ombudsmanın denetim alanı tüm devlet ve belediye kurumlarını kapsamaktadır. Aynı zamanda bu denetime adliye ve idari bütün mahkemelerde dahildir. Ombudsmanın Mahkemeleri denetlemedeki amaç kararları etkilemek veya kararları değiştirmek değildir. Zaten Ombudsman bu denetimde kararların içerikleriyle ilgilenmez. Bu denetimdeki amaç davaların

görüşülmesinin ve karara bağlanmasının makul bir zaman çerçevesinde yapılmasının sağlanmasıdır (Babüroğlu ve Hatipoğlu, 1997: 39).

İsveç'te Parlamento Ombudsmanının denetim alanı çok geniş olmakla birlikte, parlamento üyeleri, Parlamentonun İdari ve Temyiz Mercileri üyeleri, Seçim İnceleme Komitesi, Parlamento Genel Sekreterliği Üyeleri, İsveç Merkez Bankası Yönetim Kurulu, Belediye Konsey Üyeleri, Başsavcı ve Kabine Bakanları, Parlamento Ombudsmanının denetim alanı dışında bırakılmışlardır (Çakmak, 2008: 45-46). Bakanların denetim dışında bırakılmasının nedeni İsveç'in yönetsel yapısından kaynaklanmaktadır. Çünkü İsveç'te bakanların icrai görevleri yoktur. Bakanlıklar planlama ve düzenleme yapmakla görevli birimlerdir (Erdoğan, 2010: 53).

İsveç Parlamento Ombudsmanının denetim amacı ile harekete geçmesi için ilk yol kuruma şikayet yolu ile başvurunun olması gerekmektedir. Parlamento Ombudsmanı Talimatları Yasasına göre, İsveç'te hangi ülke vatandaşı olursa olsun herkes Ombudsmana başvurabilir. Başvuru sahiplerinin, şikayet edilen olayın tarafı olma mecburiyeti de yoktur.

Parlamento Ombudsmanına yapılacak başvurular yazılı bir dilekçe ile yapılmalı, dilekçede vatandaş şikayetini net bir şekilde belirtmeli, hangi kurumun hangi sebepten şikayet edildiği, şikayet konusu olayın tarihi, şikayeti yapanın adı, soyadı ve adresi ve ayrıca şikayet konusu olayın aydınlanmasını kolaylaştıracak deliller varsa bunlarda dilekçeye eklenmelidir (Özden, 2010: 76-77). Ancak Ombudsman isimsiz başvuruları dikkate almayabileceği gibi isimsiz şikayeti incelemeye değer görürse araştırmaya başlayabilmektedir de (Erdengi, 2009: 36).

İsveç Parlamento Ombudsmanının denetim amacı ile harekete geçmesi için ikinci yol, kendiliğinden (resen) harekete geçmedir. Parlamento Ombudsmanının kendiliğinden denetime başlaması için, gazete, televizyon ve radyo haberi yeterli olabilmektedir. Bu halde Ombudsman ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgeleri gerekli gördüğü kurumlardan talep ederek araştırmasına yön verebilmekte ve araştırmayı derinleştirebilmektedir.

Parlamento Ombudsmanının kendiliğinden harekete geçmesinin bir başka yolu da yıl içerisinde çeşitli kurumlara yaptığı denetimlerdir. Bu denetimler bizzat Ombudsmanın kendisi tarafından periyodik olarak yapılabileceği gibi, Ombudsmanın kıdemli personeli tarafından da yapılabilir. Yapılan bu denetimlerin önceden hazırlanmış bir takvimleri yoktur. Denetlenecek kurumlar genellikle bir veya iki hafta öncesinden durumdan haberdar edilirler. Bu tarz denetlemelerde genellikle tercih edilen kurumlar hapishaneler, hastaneler ve benzeri kurumlardır. Ombudsman bu kurumlarda denetleme yaparken, buranın sakinlerinin dertlerini ve şikayetlerini öncelikle dinler. Buna kurumun alt bürokratları da dahildir. Denetleme esnasında kurumun belge belgeleri uzun bir süre incelenir. Denetimin tamamlanmasından sonra, Ombudsman kurumun yöneticisiyle ilk izlenimi sonucunda hemen düzeltililebilecek aksaklıkların çözümü hakkında konuşma yapar ve önerilerde bulunur (Babüroğlu ve Hatipoğlu, 1997: 40-41).

Parlamento Ombudsmanı istisnalar hariç olmak üzere şikayet konusu olayın üzerinden iki veya daha fazla zaman geçmişse soruşturma başlatmak zorunda değildir.

3.1. İngiltere'de Parlamento Ve Sağlık Hizmetleri Ombudsmanı

İngiltere anayasa gibi yazılı temel bir metne ve idari yargılama sistemine sahip olmayan, gelenek hukukuna dayalı, yürütmenin ve idarenin eylem ve işlemlerinin üzerinde denetim ve kontrol işlevini adli mahkemelerin ve Parlamentonun gerçekleştirdiği bir ülkedir. İdarenin eylem ve tutumları dolayısı ile mağdur olan vatandaşlar, mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla Avam Kamarası üyesi bir Parlamente başvurabilecekleri gibi haklarını adli mahkemelerde de arayabilmektedirler. Ancak özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkenin artan nüfusu ve kamu yönetimindeki yeni yaklaşımlar nedeni ile vatandaşlardan gelen şikayetler artmış ve parlamenterlerin bu noktada geliştirdikleri çözüm önerileri yetersizleşmeye başlamıştır. Ayrıca adli mahkemelere başvurmak ise vatandaşlara ilaveten maddi külfetler yüklemiştir.

İngiltere’de bu gelişmeler yaşanırken, 1954 yılında köylülere ait olan bir araziye, Tarım Bakanlığı’ndaki görevlilerin hukuk dışı şekilde el koymalarıyla ortaya çıkan skandal, bakanın istifası ile sonuçlanmış, topluma kamu otoritelerinin denetimden ve halk gözetiminden ne kadar uzakta ve keyfi davrandıklarını göstermiştir. Bu olay ülkede Ombudsmanlık kurumunun oluşturulmasında etkili olmuştur (Abdioğlu, 2007: 88; Erdengi, 2009: 85).

İngiltere’de yönetenlerin idarenin denetlenmesi amacı ile yeni yöntemler arayışına girdiği bir dönemde, 1961 yılında Sir John Whyatt başkanlığında toplanan Uluslararası Hukukçular Komisyonunun İngiliz Bölümü tarafından; “Yurttaş ve İdare” başlıklı bir rapor yayınlanmıştır. Bu raporda, idarenin denetlenmesi noktasındaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla, parlamentoya karşı sorumlu bir Parlamento Komiserliği kurulabileceği tavsiyesi yer almıştır. Ancak bu rapor kötü yönetimle mücadele için ülkede yeteri kadar kurumun bulunduğu gerekçesi ile iktidardaki Muhafazakâr Parti tarafından reddedilmiştir (Temizkan, 2008: 124).

1964 yılı seçim çalışmaları sırasında İşçi Partisi lideri Harold Wilson seçimi kazanmaları halinde Parlamento Komiserliği kurumunu oluşturacakları vaadinde bulunmuştur. Seçimi kazanan Wilson ülkede kamunun adil olmayan eylem ve mevzuatını soruşturmak ve rapor etmekle görevli bir Parlamento Ombudsmanı kurumunun yasal altyapısını oluşturmak için çalışmalara başlamıştır (Erdengi, 2009: 85).

İngiltere’de Ombudsmanlık kurumunun yasal dayanağını oluşturan Parlamento Komiserliği Kanunu 1967 yılında çıkarılmış ve kurum Parlamento Komiseri (Parliamentary Commissioner for Administration) adını alarak hukuki zemine kavuşmuştur (Kestane, 2006: 136).

Süreç içerisinde İngiltere’de Parlamento Ombudsmanının yanı sıra sektörel düzeyde kurulan Yerel Yönetimler Ombudsmanı, Polis Yakınmaları Ombudsmanı, Adli Hizmetler Ombudsmanı ve Sağlık Hizmetleri Ombudsmanı da bulunmaktadır (Tutal, 2014: 128). Bunlardan Sağlık Hizmetleri Ombudsmanı İngiltere, İskoçya ve Galler’deki sağlık alanına dair şikayetleri incelerken, belirtilen ülkeler çeşitli tarihlerde kendi sağlık yasalarını oluşturduğundan sadece İngiltere için sağlık hizmetleri ombudsmanlığı yapmaya başlamıştır (Man, 2017: 25-26). 1993 yılından itibaren Parlamento Komiserinin görev tanımı Sağlık Hizmetleri Ombudsmanı ile birleştirilmiş ve kurum hali hazırda Parlamento ve Sağlık Hizmetleri Ombudsmanı (Parliamentary and Health Service Ombudsman) olarak görev yapmaktadır (<http://www.ombudsman.org.uk/about-us/who-we-are/the-ombudsman>).

Parlamento Komiseri olarak atanacak kişinin Avam ve Lordlar Kamarası ve aynı zamanda Kuzey İrlanda Avam Kamarası üyesi olmaması gerekmektedir. Ayrıca İngiltere’de, atanacak olan Parlamento Komiserinin hukuk eğitimi almış ve yüksek yargı organlarında görev almış olması veya üst düzey kamu yöneticiliği yapmış olması gibi şartlar aranmamaktadır.

1967 tarihli Parlamento Komiseri yasasına göre Parlamento Komiserinin belirlenmesinde her hangi bir seçim söz konusu olmamaktadır. Yasaya göre, Başbakanın muhalefet partisi lideri ve parlamentodaki Parlamento Komiseri Komitesi başkanı ile yaptığı görüşme sonucunda belirlediği bir aday, Kraliçe tarafından Parlamento Komiseri olarak atanmaktadır (Kılavuz vd, 2003: 58). Kraliçe bu atamayı parlamentoya yazdığı bir mektupla (Letters Patent) gerçekleştirmektedir (Arslan, 1986: 158).

İngiltere’de Parlamento Komiserinin görev yapacağı süre için herhangi bir zaman kısıtlamasına gidilmemiştir. Parlamento Komiseri, işini iyi yaptığı sürece, İngiltere’deki emeklilik sınırı olan altmış beş yaşına kadar görev yapmaktadır (Versan, 1986: 115).

İngiltere’de Parlamento Komiserinin azledilmesi de mümkündür. Parlamento Komiseri sağlık sorunları nedeniyle görevini yapamayacak duruma gelirse veya aynı nedenle görevden affını isterse, Kraliçe tarafından görevinden alınabilmektedir. Ayrıca Kraliçe, parlamentonun her iki kanadının yani Avam Kamarasının ve Lordlar Kamarasının onayını alarak da Parlamento Komiserinin görevine son verebilmektedir.

Parlamento Komiserinin denetleyebileceği ve denetleyemeyeceği kurum ve kuruluşlar 1967 yılında çıkarılan Parlamento Komiserliği Kanununda liste halinde belirtilmiştir. Süreç içerisinde bu liste üzerinde yapılan değişikliklerle, Parlamento Komiseri tarafından denetlenebilecek kurum ve kuruluşların sayısı arttırılmıştır.

Parlamento Komiserinin görevi, merkezi idare organları, personeli veya onun adına hareket eden diğer makamların idari fonksiyonları kullanırken kötü yönetim göstermeleri sonucunda haksızlığa uğradığını iddia eden kişilerin ve özel hukuk tüzel kişilerinin yaptıkları şikayetleri incelemektir (Tutal, 2014: 130). Parlamento Komiserinin denetim alanı, yasada da belirtilmiş olduğu gibi merkezi kuruluşlarla tüzel kişiliği olan veya olmayan kamu kurum ve kuruluşlarıyla sınırlıdır.

Parlamento Komiseri yargının ancak yargısal olmayan faaliyetlerini denetleyebilmekte, silahlı kuvvetlerin ise disiplin ile ilgili kararlarını denetleyememektedir.

Parlamento Komiserine idarenin kötü yönetimi dolayısıyla mağdur olan vatandaşlar direk başvuramamakta, bu şikayetlerini ancak Avam Kamarası üyesi bir parlamenter aracılığıyla yapabilmektedirler. Aynı zamanda Parlamento Komiserinin kendiliğinden harekete geçerek araştırma ve inceleme yapma yetkisi de bulunmamaktadır. Ayrıca Parlamento Komiserine yapılacak şikayetin, şikayet konusunun öğrenilmesinden itibaren on iki ay içerisinde yapılması gerekir.

3.2. Fransa'da Cumhuriyet Medyatörü

Yargı bütünlüğü uygulaması olan İskandinav ve Anglo-Sakson ülkelerin aksine Fransa adli ve idari yargı ayırımı yönetimi kullanan, uzun yıllardan bu yana güçlü devlet yönetimi ve merkezi yönetim sistemine sahip bir ülkedir (Erdengi, 2009: 60; Özden, 2010: 60). İdari ve adli yargı ayırımı yönetiminin kullanıldığı Türkiye'de, Ombudsmanlık kurumunun işleyişi bakımından Fransa örnek bir model ülke olabilme açısından farklı öneme sahip bulunmaktadır (Erdengi, 2009: 60).

Ombudsmanlık kurumu Fransa'da kuruluna kadar hiçbir idari yargı kuruluşuna sahip ülke tarafından uygulanmamıştır. Bunun nedeni, idari yargı organına sahip bir ülkede Ombudsman kurumunu oluşturmanın gereksiz, yersiz ve olanaksız olduğu düşüncesine sahip olunmasındandır.

Fransa'da Ombudsmanlık kurumunun kurulmasıyla ilgili ilk düşünce, Bağımsız Cumhuriyetçi Parti Genel Sekreteri Michael Poniatowski tarafından 1970 yılında dile getirilmiştir. Bu tarihten itibaren Fransa kamuoyunda Ombudsman ile ilgili tartışmalar yaşanmaya başlanmıştır. Bu tartışmalar esnasında iki görüşün öne çıktığı görülmektedir. Birinci görüş Fransa'da gelişmiş bir idari yargı sisteminin bulunduğu ve en iyi Ombudsmanın idari yargı yani Danıştay olduğu ve Ombudsman görevini gördüğünü belirtmektedir. Diğer bir görüş ise idari yargının şekilci oluşu, uzun zaman alışı ve sade vatandaş için karmaşık bir yapıya sahip olması sebebiyle ülkede Ombudsmanlık kurumunun oluşturulmasının gerekli olduğu görüşüdür (Sağlam, 2012: 77). Süreç içerisinde 2 Ekim 1972'de dönemin başbakanı Pierre Messmer Parlamento açılışı nedeniyle yaptığı konuşmada; Fransa'da bir Ombudsman kurumunun faaliyete geçirilmesi yönündeki fikri benimsediğini açıklamıştır (Akkoca, 2013: 93; Demir, 2012: 118-119).

Fransa'da yukarıda belirtilen tartışmalar süregelirken 3 Ocak 1973 tarihinde çıkarılan 73-6 Sayılı Kanunla Cumhuriyet Medyatör'ü (Arabulucu) kurumu oluşturulmuş ve ilk Cumhuriyet Mediatör'ü 30 Ocak 1973'de görevine atanmıştır.

Fransa Cumhuriyet Medyatörü'nün hukukçu olma zorunluluğu yoktur. Ancak genel olarak Medyatör, üst düzey kamu yönetimi veya üst düzey yargı organlarında görev yapmış kişilerden seçilmektedir (Avşar, 2007: 186).

Ombudsmanlık kurumunun uygulandığı ülkelerde bu kurumun bağımsızlığını sağlamak amacıyla, genel olarak Ombudsmanın parlamento tarafından seçildiği görülmektedir. Fransa'da ise Ombudsmanların parlamentolar tarafından seçilmesi geleneği eleştirilmekte, parlamento tarafından yapılan seçimde özellikle çoğunluk partisinin etkisiyle politik bir eğilimin ortaya çıkacağını ileri sürmektedirler (Tortop, 1974: 45-46).

Fransa Cumhuriyet Medyatör'ü Kanunu hazırlanırken üzerinde en çok tartışılan konulardan birisi Medyatör'ün atanması veya seçilmesi yöntemidir. Sosyalist grup, İsveç modelinin kullanılarak, Medyatör'ün Millet Meclisi ve Senato'daki parti grupları tarafından güçleri ile doğru orantılı olarak seçilecek otuz parlamentlerden oluşan bir komisyon tarafından atanmasını önermişler, fakat bu öneri kabul edilmemiştir. Sonuç olarak yürütme Medyatör'ün atanmasında hükümetin takdir hakkını kısıtlayan hiçbir koşulu kabul etmemiş ve arabulucunun hükümet tarafından atanması fikrini kabul ettirmiştir (Temizkan, 2008: 140-141).

Fransa'da Medyatör, Cumhurbaşkanının onayı ile Bakanlar Kurulu yani yürütme tarafından altı yıllık bir süre için atanır ve görev süresinin sonunda tekrar atanması söz konusu değildir (Bahadır, 2010: 375; Tatal, 2013: 526). Ancak bu atama meclis onayına tabidir. Meclis ve Senato bu işlemi 3/5 çoğunlukla bloke edebilmektedir (Gişi, 2017: 19). Görev süresinin bitiminden sonra tekrar atanmaması, Medyatör'ün bir sonraki dönem için beklentiye girip hükümete yanaşmasını önlemek amacıyla taşımaktadır. Ayrıca görev süresinin altı yıl olarak meclis görev süresinden uzun tutulması, Medyatör'ün yasama ve yürütme erkleri karşısında özerkliğinin kuvvetlendirilmesi amacıyla taşımaktadır.

Fransa Cumhuriyet Medyatörü'nün görevi, yasada belirtilen altı yıllık sürenin tamamlanmasıyla sona erer. Ancak Danıştay'ın ilgili kararnamesinde belirtilen şartlar dahilinde, görevini yapmasına engel olacak sürekli bir engelin ortaya çıkması veya görevini ihmal ettiğinin belirlenmesi üzerine, Cumhurbaşkanının göreve çağırdığı Danıştay Başkanı, Yargıtay ve Sayıştay Başkanlarından oluşan bir kurulun oy birliği ile verdiği karar üzerine görevinden alınabilmektedir (Avşar, 2007: 186). Ancak uygulamada bugüne kadar bu yöntemle başvurulmamıştır.

Fransa Cumhuriyet Medyatörü'nün denetim alanına, merkez ve yerel yönetim kurumları, kamu kurum ve kuruluşları ile bunların memur ve çalışanları girmektedir (Gökçe, 2012: 208). Medyatör bu kurumların ve kuruluşların iç işleriyle ilgili kararlara, özellikle idare ile memur arasındaki ilişkilere karışmamakta, vatandaşla kurumlar arasında oluşabilecek uyuşmazlıkları dostane bir yaklaşımla çözmeye çalışmaktadır.

Fransa Cumhuriyet Medyatörü'nün idari ve adli yargı üzerinde herhangi bir denetim yetkisi bulunmamaktadır (Avşar, 2007: 168). Özellikle yargıya intikal etmiş bir olayın mahkeme sonucuna, eleştirme veya yorum yapma şeklinde müdahale edemez. Ancak ilgili kurum ya da kuruluşlara tavsiyelerde bulunabilir (Sağlam, 2012: 79).

Fransa Cumhuriyet Medyatörüne, idarenin haksız eylem ve işlemlerinden şikayetçi olan herkes başvurabilir. Medyatör'e başvuran kişinin Fransa vatandaşı olması gerekmediği gibi bu başvuru için herhangi bir ücrette talep edilmemektedir. Ancak bu şikayet başvurusu önceleri direkt olarak Medyatörlük kurumuna değil, bir milletvekili veya bir senatör, yani bir parlamenter aracılığı ile yapılmaktaydı. Parlamenter şikayet konusunun Medyatör'ün görev alanına girdiğini tespit ederse, başvuruyu Medyatör'e iletmekte idiler (Erdengi, 2009: 70). 2011 yılında yapılan bir değişiklikle idarenin yaptığı işlemde hakları ihlal edilmiş olan kişiler Ombudsmana Doğrudan başvurma hakkı elde etmişlerdir (Gişi,2017: 21).

Önceden Medyatör'e bir parlamenter aracılığı ile başvurma yönteminin kullanılıyor olmasının nedeni haklı dayanağı olmayan gereksiz başvuruların parlamenterler aracılığıyla süzgeçten geçirilerek, Medyatör'ün mesnetsiz ve gereksiz başvurularla zaman kaybetmesinin önüne geçilmek istenmesidir (Çakmak, 2008: 59).

Fransa'da idarenin haksız eylemiyle karşı karşıya kalan kişiler Medyatör'e başvurmadan önce tüm yönetsel yolları tüketmek zorundadırlar. Şikayetçi kişiler öncelikle işlemi yapan makama, daha sonra üst hiyerarşik amire mağduriyetlerinin giderilmesi için başvurmalıdırlar. Aksi halde başvuruları geri çevrilecektir. İdarenin yapılan başvuruya olumsuz yanıt vermesi ya da iki aylık yasal süre içerisinde cevap vermemesi durumunda Medyatör'e başvuru hakkı doğmaktadır (Temizkan, 2008: 145).

3.3. Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumu

Türkiye’de idarenin denetlenmesi noktasında yeni bir mekanizmanın oluşturulma önerileri ilk olarak akademik alanda 1970’li yıllarda dile getirilmeye başlanmıştır. Bahsedilen dönemden itibaren yayınlanan birçok makale ve kitapta Ombudsmanlık kurumunun Türkiye’de de oluşturulmasının gerekliliği yönündeki düşünceler ortaya konmuştur. Bununla birlikte Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan Beş Yıllık Kalkınma Planlarında, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyelerinin hazırlamış olduğu “Gerekçeli Anayasa Önerisi”nde, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü (TODAİE) tarafından hazırlanan Kamu Yönetimi Araştırması (KAYA) Genel Raporunda, Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) tarafından yayınlanmış olan “Ombudsman (Kamu Hakemi) Kurumu İncelemesi: Devlette Bir Toplam Kalite Mekanizması Örneği” araştırmasında, dünyadaki Ombudsmanlık uygulamalarına benzer bir kurumun Türkiye’de de oluşturulmasının gerekliliği üzerine durulmuş ve bu yönde yasal çalışmalar yapılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Türkiye’de Ombudsmanlık kurumunun oluşturulmasına yönelik mevzuat çalışmaları incelendiğinde her ne kadar komisyonlarda kurum Yurttaş Sözcülüğü Kanun Tasarısı veya Türkiye Halk Denetçisi Kanun Tasarısı gibi isimlerle adlandırılrsa da mevzuat çalışması olarak TBMM’ne Kamu Denetçiliği Kurumu ismiyle sevk edildiği görülmektedir.

Bu anlamda Adalet Bakanlığınca 2004 yılında oluşturulan Komisyonun hazırlamış olduğu “Türkiye Halk Denetçiliği Kanun Tasarısı”, Kamu Denetçiliği Kurumu Kanun Tasarısı olarak 23.11.2005 tarihinde TBMM’ne sunulmuştur. Tasarı TBMM tarafından 15.06.2006 tarihli ve 5521 Sayılı Kanun olarak kabul edilmiştir. Ancak dönemin Cumhurbaşkanı onaylanması isteği ile kendisine sevk edilen kanunu tekrar görüşülmek üzere TBMM’ne iade etmiştir.

Cumhurbaşkanı’nın veto ettiği yasa, 28.09.2006 tarihinde TBMM Genel Kurulu’nda yeniden görüşülmüş, fakat üzerinde her hangi bir değişiklik yapılmadan 28.09.2006 tarihinde aynen kabul edilerek Cumhurbaşkanının onayına sunulmuştur. Cumhurbaşkanı aynen kabul edilerek önüne gelen yasayı imzalamış ve 13.10.2006 tarihli ve 26318 sayılı Resmi Gazetede 5548 Sayılı Kanun olarak yayınlanmıştır.

Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 5548 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun yürütmesinin durdurulması ve iptali için Cumhurbaşkanı ve Ana Muhalefet Partisi üyesi 123 milletvekili Anayasa Mahkemesine başvurmuşlardır. Anayasa Mahkemesi 27.10.2006 tarihli ve 2006/140 Esas Sayılı kararıyla, kanunun geçici 1. maddesi hakkında yürütmeyi durdurma kararı almış, yasanın iptal istemini iki sene sonra karara bağlamıştır. Anayasa Mahkemesi 25.12.2008 tarihli ve 2006/140 Esas, 2008/185 Karar Sayılı kararıyla, 5548 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun tümünü Anayasa’nın 6, 87 ve 123. maddelerine aykırı bularak iptal etmiştir.

5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal gerekçeleri incelendiğinde, Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumunu yasa ile oluşturmanın mümkün olmadığı ancak anayasal bir değişiklik ile kurumun kurulabileceği anlaşıldığı içindir ki, 07.05.2010 tarihinde TBMM’de kabul edilen “5982 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” un 8. maddesi ile Anayasanın 74. maddesine Kamu Denetçiliğine başvuru hakkı eklenmiştir.

Türkiye’de Kamu Denetçiliği Kurumunu oluşturmanın önündeki anayasal engel ortadan kaldırıldıktan sonra gerekli olan yasal düzenlemenin yapılması için Adalet Bakanlığı harekete geçmiş ve hazırlanmış olan Kamu Denetçiliği Kurumu Kanun tasarısı 14.05.2012 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından TBMM’ne sevk edilmiştir.

TBMM Genel Kurulu’nda 14.06.2012 tarihinde görüşülen kanun tasarısı, 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu olarak kabul edilmiş ve 29.06.2012 tarih, 28338 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununa dayanarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu'nda bir Kamu Başdenetçisi ve beş Kamu Denetçisi görev yapmaktadır.

6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'na göre Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçisi seçilebilmek için hukuk mezunu olmak mecburiyeti olmamasıyla birlikte bu görevlere seçilecek kişilerde tercihen hukuk, siyasal bilgiler, iktisadi ve idarî bilimler, iktisat ve işletme fakültelerinden olmak üzere dört yıllık eğitim veren fakültelerden veya bunlara denkliği kabul edilmiş yurt içi veya yurt dışındaki yükseköğretim kurumlarından mezun olmaları şartı aranmaktadır. Ayrıca Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçisi seçilebilmek için şu şartlarında yerine getirilmesi gerekmektedir (KDKK md. 10);

- 1) Türk vatandaşı olmak.
- 2) Seçimin yapıldığı tarihte Başdenetçi için elli, denetçi için kırk yaşını doldurmuş olmak.
- 3) Kamu kurum ve kuruluşlarında, uluslararası kuruluşlarda, sivil toplum kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında ya da özel sektörde toplamda en az on yıl çalışmış olmak.
- 4) Kamu haklarından yasaklı olmamak,
- 5) Başvuru sırasında herhangi bir siyasi partiye üye olmamak,
- 6) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile kasten işlenen bir suçtan dolayı hapis cezasına ya da affa uğramış olsa veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiş olsa bile Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci kısmının bir ve ikinci bölümündeki suçlar, Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, millî savunmaya karşı suçlar, Devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk suçları ile yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı suçlardan veya zimmet, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

Kamu Başdenetçisi TBMM tarafından gizli oyla üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile seçilmektedir. Birinci oylamada bu çoğunluk sağlanamadığı takdirde ikinci oylamaya geçilmektedir. İkinci oylamada da üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu aranmaktadır. Bu oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu sağlanamadığı takdirde üçüncü oylamaya geçilir ve üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyunu alan aday seçilmiş sayılmaktadır. Üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için dördüncü oylama yapılmaktadır. Dördüncü oylamada karar yeter sayısı olmak şartıyla en fazla oy alan aday seçilmiş olur (Anayasa md. 74; KDKK md. 11).

Kamu Denetçileri ise, TBMM Dilekçe Komisyonu ile TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon tarafından oluşturulacak alt komisyon tarafından seçilirler. Alt komisyon, başvuruda bulunan aday adayları arasından, seçilecek denetçi sayısının üç katı kadar aday, başvuru süresinin bittiği tarihten itibaren onbeş gün içinde belirler ve Komisyona sunar. Komisyon sonraki onbeş gün içinde denetçi seçimlerini yapar. Kamu Denetçileri, üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu ile seçilir. Birinci oylamada bu çoğunluk sağlanamadığı takdirde ikinci oylamaya geçilir. İkinci oylamada da üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyu aranır. Bu oylamada üye tamsayısının üçte iki çoğunluğu sağlanamadığı takdirde üçüncü oylamaya geçilir ve üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyunu alan aday seçilmiş olur. Üçüncü oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu sağlanamadığı takdirde en çok oy alan adaylardan, seçilecek aday sayısının iki katı kadar aday ile seçime gidilir. Dördüncü oylamada karar yeter sayısı olmak şartıyla en fazla oy alan aday seçilmiş olur (KDKK md. 11).

6328 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununa göre Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçilerinin görev süreleri dört yıldır. Bir dönem Başdenetçi veya Denetçi olarak görev yapan bir kimse sadece bir dönem daha bu göreve seçilebilmektedir. Buna göre Başdenetçi ve Denetçiler en fazla iki dönem görev yapabilmektedirler. İstifa, ölüm veya görevden alınma gibi herhangi bir nedenle süresi

bitmeden görevinden ayrılan Başdenetçi ve Denetçinin yerine seçilen kişinin görev süresi de yine dört yıl olarak belirtilmiştir (KDKK md.14).

6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununa göre Kamu Başdenetçisi seçilebilmek için gerekli olan nitelikleri taşımadığı anlaşılan veya bu nitelikleri seçildikten sonra kaybeden Kamu Başdenetçisi'nin görevine TBMM Genel Kurulu tarafından son verilmektedir. Kamu Denetçilerinin görevlerinin sona ermesine ise TBMM Dilekçe Komisyonu ile TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu üyelerinden oluşan Karma Komisyon tarafından karar verilmektedir (KDKK md. 15).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun denetim alanı, 28.03.2013 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanan "Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile açıklanmıştır. Buna göre Kamu Denetçiliği Kurumu; Merkezi yönetim kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumlarının, mahallî idarelerin, mahallî idarelerin bağlı idarelerinin, mahallî idare birliklerinin, döner sermayeli kuruluşların, kanunlarla kurulan fonların, kamu tüzel kişiliğini haiz kuruluşların, kamu iktisadi teşebbüslerinin, sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait kuruluşlar ile bunlara bağlı ortaklıklar ve müesseselerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kamunun ortak, sürekli ve kamusal bir ihtiyacı karşılayan ve idarî düzenleme, denetim ve gözetim altında kamu hizmeti yürüten özel hukuk tüzel kişilerinin, her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarına ilişkin şikâyetleri inceler, araştırır ve önerilerde bulunur (Yön. md. 4).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun araştırma ve inceleme yapamayacağı alanlar, 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununda ve Yönetmelikte açıklanmıştır. Buna göre, Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler ile resen imzaladığı kararlar ve emirler, Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar, Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askeri nitelikteki faaliyetleri, hakkında yapılan şikâyetler Kamu Denetçiliği Kurumu'nun görev alanı dışında bırakılmıştır (KDKK md. 5).

Kamu Denetçiliği Kurumu'nun görev alanı dışında bırakılan konulara ilave olarak inceleme başlatamayacağı durumlarda mevcuttur. Kanuna göre; belli bir konuyu içermeyen başvurular, sebepleri, konusu ve tarafları aynı olup incelenmekte olan veya daha önce sonuçlandırılan şikayetler hakkında yeniden yapılan şikayetler, yargı organlarında görülmekte olan veya yargı organlarınca karara bağlanmış uyuşmazlıklar hakkında yapılan şikayet başvuruları Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından incelenmemektedir (Yön. md. 5).

Kamu Denetçiliği Kurumu, gerçek ve tüzel kişilerin şikayeti üzerine araştırma ve inceleme yapmakta, kendiliğinden (resen) denetim için harekete geçmemektedir.

Kamu Denetçiliği Kurumuna, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarına karşı, menfaati ihlal edilen gerçek ve tüzel kişiler başvurabilmektedirler. Başka bir ifadeyle, kural olarak şikayetçi şahsın, idarenin her türlü işlem, eylem, tutum ve davranışıyla menfaatinin ihlal edilmesi gerekmektedir. Ancak yapılacak olan şikayet insan hakları, temel hak ve özgürlükler, kadın hakları, çocuk hakları ve kamuyu ilgilendiren genel konulara yönelik ise, bu durumda menfaat ihlali aranmamakta, menfaati ihlal edilmeyen kişilerde Kamu Denetçiliği Kurumuna şikayet başvurusu yapabilmektedirler (Yön. md. 7).

Ancak Kamu Denetçiliği Kurumuna, İdarenin haksız eylem, tutum ve davranışları ile kanunlarda kesin olduğu belirtilen işlemlerine karşı yapılacak olan başvurunun olayın gerçekleştiği, öğrenildiği tarihten veya işlemin kişiye tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

4. İSVEÇ, İNGİLTERE, FRANSA VE TÜRKİYE OMBUDSMAN KURUMLARININ KARŞILAŞTIRMASI

İsveç, İngiltere, Fransa ve Türkiye Ombudsmanlık kurumlarının çeşitli kriterlere göre incelenmesinden sonra bu bölümde genel bir karşılaştırma yapmak gerekmektedir. Öncelikle belirtmek gerekir ki ülkeler Ombudsmanlık kurumunu oluştururken kendi hukuk ve yönetim biçimlerine, sosyal ve kültürel yapılarına uygun olarak yürürlüğe koymuşlardır.

Kuruluş yapıları incelendiğinde, İsveç ve Türkiye’de Ombudsmanlık kurumu Anayasal değişiklikle uygulamaya konulurken, İngiltere ve Fransa’da ise Ombudsmanlık kurumu özel bir yasa ile kurulmuştur. Ombudsmanların göreve getirilmelerinin ve görevden alınmalarının, Anayasal veya Kanunsal şekilde kurulmalarıyla paralellik gösterdiği söylenebilir. Anayasal bir değişiklikle kurumu oluşturan İsveç ve Türkiye’de Ombudsmanlar parlamentolar tarafından seçilmekte ve yine parlamentolar tarafından görevinden alınabilmektedirler. Özel bir yasa ile kurumu oluşturan İngiltere ve Fransa’da ise Ombudsmanlar yürütme erkinin veya Kraliçenin etkisi ile seçilmekte veya atanmakta ve yine yürütmenin etkisi ile görevden alınmaktadırlar.

Dünyada Ombudsmanların görev süreleri çoğu kez kendi ülkelerinin parlamento seçimleriyle paralellik arz etmektedir. Bu genellemenin dışında kalan İngiltere’de görev süresi belirlenmemiş, olağan şartlarda Ombudsmanın 65 yaşına kadar çalışması ön görülmüştür. İncelenen bu dört ülkeden İsveç ve Türkiye Ombudsmanlarının ikinci kez seçilmesi mümkünken veya İngiltere’de olağan şartlarda emeklilik yaşına kadar görevde kalabileceği belirtilmişken, Fransa’da yasal olarak Medyatör’ün tekrar seçilmesi söz konusu değildir.

Ombudsmanlık uygulamaları içinde benzerlik gösteren uygulamalardan bir tanesi de Ombudsman seçilebilmek için gerekli olan niteliklerdir. Uygulamada genellikle Ombudsmanların parlamento veya yerel meclis üyesi olmamaları, hukuk mezunu olmasalar bile üstün hukuk bilgisine sahip olmaları veya uzun süreli üst düzey yöneticilik yapmış olmaları gibi şartlar aranmaktadır.

Ombudsmanlık uygulamaları incelendiğinde genel kabul gören ilkelerden birisi, Ombudsmana aracısız başvurma yöntemidir. İncelenen ülkeler içerisinde İsveç ve Türkiye’de şahıslar Ombudsmana direkt olarak başvurabilmektedirler. Şikayetçi şahıslar Fransa’da milletvekili, İngiltere’de ise ancak Avam Kamarası üyesi bir parlamenter aracılığıyla Ombudsmana başvurabilmektedirler. Bir başka kabul gören genel ilke ise Ombudsmanın şikayet üzerine araştırma, inceleme ve soruşturma yapmasının yanında, kendiliğinden (resen) harekete geçme olanağının olmasıdır. İncelenen ülkeler içerisinde İngiltere, Fransa ve Türkiye’de Ombudsmanlar resen harekete geçip araştırma ve inceleme yapamamaktadırlar. Bu anlamda bu üç ülke benzerlik göstermekle birlikte, Türkiye Kamu Denetçiliğine başvuruda doğrudan başvuru yöntemini tercih etmekle bu iki ülkeden ayrılmaktadır. İsveç’te ise Parlamento Ombudsmanı şikayet olmaksızın kendiliğinden harekete geçip kamu kurum ve kuruluşlarını denetleyebilmektedir.

Ombudsmanlık uygulamalarının bir başka ortak yönlerinden biriside araştırma, inceleme ve soruşturma sürecinin sonucunda bağlayıcı kararlar alamamalarıdır. Genellikle Ombudsmanların kararları tavsiye niteliğinde olmaktadır. Ancak İsveç ve Fransa’da Ombudsmanların olayı mahkemeye taşıma hakları vardır.

İncelenen ülkeler içerisinde Türkiye ve Fransa adli yargı-idari yargı ayrımının uygulandığı ülkelerdir. İsveç ve İngiltere’de idarenin eylem ve tasarrufları nedeniyle mağdur olan vatandaşların haklarını aramak amacıyla başvurabilecekleri bir yönetsel yargı mercii mevcut değildir. Bu tür durumlarda vatandaşlar adli yargı merciiine başvurumaktadırlar.

Yine incelenen ülkeler içinde ister parlamento tarafından seçilmiş olsun ister yürütme erki tarafından atanmış olsun Ombudsmanın, ülkelerdeki bütün yönetsel erklerin karşısında bağımsız olduğu görülmektedir. Parlamento dahil olmak üzere hiçbir kişi, organ veya kurum Ombudsmana emir, talimat ve tavsiye verememekte, kararları üzerinde etkinlik kuramamaktadırlar.

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 13. maddesi incelendiğinde görülecektir ki, İdarenin haksız eylem, tutum ve davranışları ile kanunlarda kesin olduğu belirtilen işlemlerine karşı, olayın gerçekleştiği, öğrenildiği tarihten veya işlemin kişiye tebliği tarihinden itibaren altı ay içinde Kamu Denetçiliği Kurumuna başvurmak gerekmektedir. Başvuru süresinin diğer dört ülke örnekleri incelendiğinde çok kısa tutulduğu görülmektedir. İsveç’te bu süre iki yıl, İngiltere’de ise 12 ay olarak belirlenmiştir. Fransa’da ise Ombudsmana başvurma anlamında her hangi bir süre kısıtlamasına gidilmemiştir. Bu

nedenle Türkiye’de de Kamu Denetçiliğine başvuru sürenin en az bir yıl olmasının yerinde olacağı kanaatindeyim.

İsveç, İngiltere, Fransa ve Türkiye Ombudsmanlık kurumlarının yapısal karşılaştırmasını yaptığımız bu bölümde, kurumun Türkiye’de almış olduğu isme dair eleştirilere de yer vermek yararlı olacaktır. Şöyle ki; Ülkemizde yaklaşık otuz yıldır üzerinde tartışmaların süre geldiği kurum genellikle içerisinde “Denetmen” kelimesinin geçtiği isimle anılmaktadır. “Denetmen” ifadesi ülkemizde denetimle ilgili aynı isimle birçok kurumun var olması ve yalnızca denetim fonksiyonunu öne çıkarması bakımından uygun görülmemektedir (Erdengi, 2009: 267). Ayrıca denetçi tabirini olumsuz bulan ve halk tarafından olumsuz karşılanacağını belirten görüş de söz konusudur. Bu görüşe göre Kamu Denetçisi veya Halk Denetçisi denildiğinde, devlet adına halkı denetleyen bir kurum anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu tabirlerle, halkın yanında olup devleti denetleyen bir kurum da akla gelmektedir. Oysa Ombudsman; ne devletten ne de halktan yana olmayıp, tamamen tarafsızdır (Odyakmaz vd, 2012: 15).

Tablo 1: İsveç, İngiltere, Fransa ve Türkiye Ombudsman Kurumlarının Karşılaştırması

	İSVEÇ	İNGİLTERE	FRANSA	TÜRKİYE
	Parlamento Ombudsmanı	Parlamento Komiseri	Cumhuriyet Medyatör’ü	Başdenetçi
KURULUŞ YILI	1809	1967	1973	2012
ANAYASAL-YASAL	Anayasal	Kanun	Kanun	Anayasal
ADLİ YARGI-İDARİ YARGI AYRIMI	Yok	Yok	Var	Var
ŞEÇİLME-ATANMA	Parlamento tarafından seçilmektedir	Yürütmenin teklifi ile Kraliçe tarafından atanır	Yürütme tarafından atanmaktadır	TBMM tarafından seçilmektedir
GÖREV SÜRESİ	4 yıl	Azledilmezse 65 yaşına kadar görevde kalabilir	6 yıl	4 yıl
TEKRAR SEÇİLME	Tekrar Seçilebilir	Azledilmezse 65 yaşına kadar görevde kalabilir	Tekrar Atanamaz	1 kere daha seçilebilir
GÖREVDEN ALINMA	Parlamento tarafından görevinden alınabilir	Kraliçe tarafından görevinden alınabilir	Cumhurbaşkanının çağrısıyla, Danıştay, Yargıtay ve Sayıştay başkanlarının oy birliği ile görevinden alınabilir	TBMM tarafından görevinden alınabilir
GENEL NİTELİKLER	İsveç vatandaşı, tanınmış bir hukukçu ve ahlaken dürüst olmak yeterli görülmektedir	Avam, Lordlar ve Kuzey İrlanda Avam Kamarası üyesi olamaz, hukukçu olma zorunluluğu yoktur	Hukukçu zorunluluğu yoktur, üst düzey kamu veya yargı organında görev yapmış olmak	Kamu kurum ve kuruluşlarında, uluslararası kuruluşlarda, sivil toplum kuruluşlarında veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarında ya da özel sektörde toplamda en az on yıl çalışmış olmak, kamu haklarından yasaklı olmamak, başvuru sırasında herhangi bir siyasi partiye üye olmamak.

GÖREV ALANI	Tüm devlet kurumlarını denetleyebilir	Sınırlı denetim alanına sahiptir	Tüm Devlet kurumları	Tüm Devlet kurumlarını denetler. Ancak Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler ile resen imzaladığı kararlar ve emirler, Yasama yetkisinin kullanılmasına ilişkin işlemler, Yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin kararlar, Türk Silahlı Kuvvetlerinin sırf askeri nitelikteki faaliyetleri, hakkında yapılan şikâyetler Kamu Denetçiliği Kurumu'nun görev alanı dışında bırakılmıştır.
YARGI DENETİMİ	Denetleyebilir	Yargısal işlem olmamak kaydıyla denetleyebilir	Denetleyemez	Denetleyemez
BAŞVURU	Doğrudan başvurulur	Avam Kamarası üyesi parlamenter aracılığı ile başvurulur	Parlamenter aracılığı ile başvurulur	Doğrudan başvurulur
RESEN ARAŞTIRMA	Var	Yok	Yok	Yok
BAŞVURU SÜRESİ	2 yıl	12 ay	Süre kısıtlaması yoktur	6 ay

İsveç, İngiltere, Fransa ve Türkiye Ombudsmanlık kurumlarının yapısal analizini yaptığımız bu bölümü Türkiye'deki Kamu Denetçiliği Kurumunun almış olduğu tavsiye kararlarına idare tarafından ne ölçüde uyulduğunu gösteren bazı bilgilerle bitirmek yararlı olacaktır. Kamu Denetçiliği Kurumunun 2016 Yıllık Faaliyet Raporu'na göre 2013 yılında Kamu Denetçiliği Kurumunun vermiş olduğu kararların idare tarafından uygulanma oranı %21 (KDK 2013 Faaliyet Raporu) düzeyinde iken, bu oran 2014 yılında %14 (Özer, 2015: 167), 2016 yılında ise %42 düzeylerine çıkmıştır.

Kamu Denetçiliği Kurumunun 2014 ve 2016 Yıllık Faaliyet Raporlarına göre İngiltere'de Parlamento ve Sağlık Hizmetleri Ombudsmanının 2013 ve 2014 yıllarında vermiş olduğu kararların idarece uygulanma oranı %99, İsveç'te %99 (Özer, 2015: 164), Fransa'da ise %80 (Özer, 2015: 164) düzeyinde belirtilmiştir. İngiltere (PHSO Annual Report and Accounts 2016-17: 11) ve İsveç'te 2016 yılında Ombudsmanların vermiş olduğu tavsiye kararlarına idarenin uyma oranı %99 olarak gerçekleşmiştir. Fransa'da ise bu oran %80 olarak gerçekleşmiştir (Rapport annuel d'activité 2016: 9).

Tablo 2: 2013-2014- 2016 Yılları Ombudsman Kararlarını İdarelerin Uygulama Oranları

2013 Yılı		2014 Yılı		2016 Yılı	
ÜLKE	YÜZDE (%)	ÜLKE	YÜZDE (%)	ÜLKE	YÜZDE (%)
İSVEÇ	99	İSVEÇ	99	İSVEÇ	99
İNGİLTERE	99	İNGİLTERE	99	İNGİLTERE	99
FRANSA	80	FRANSA	80	FRANSA	80
TÜRKİYE	21	TÜRKİYE	14	TÜRKİYE	42

Ombudsmanlık kurumları kendilerine gelen şikayetleri incelerken hukuki dayanak araştırması yaptıkları gibi yerindelik denetimi de yaparlar. Bir başka ifade ile idarenin tesis etmiş olduğu işlem dolayısı ile hak kaybına uğradığını iddia eden bireyin şikayeti üzerine harekete geçen Ombudsman, bu işlemin hukuka uygun olup olmadığını incelerken aynı zamanda hakkaniyete uygun olup

olmadığını da gözetmektedir. İnceleme sonucunda işlemi yapan kuruma tavsiye kararını bildirir. İsveç ve İngiltere’de Ombudsmanların verdikleri tavsiye ve önerilere kurumların %99 oranında, Fransa’da ise %80 oranında uydukları görülmektedir. Bu anlamda bu kurumların işlevlerini yerine getirdikleri söylenebilir. Türkiye’de ise kamu kurumlarının Kamu Denetçiliği Kurumunun vermiş oldukları tavsiye kararlarına uyma oranı henüz yeni bir kurum olması nedeni 2016 yılında %42 seviyesinde kalmıştır.

Kamu Denetçiliği Kurumunun 2015 ve 2016 yıllarında yayımladığı Yıllık Raporlarda belirtmiş olduğu gibi kurumun işlevselliğinin artırılmasındaki en önemli görev idarelere düşmektedir. Bu anlamda İdareler; araştırma ve inceleme aşamasında kuruma gerekli destekleri sunmalı, kurumun vermiş olduğu uzlaşma ve tavsiye kararlarını uygulama konusunda daha olumlu ve istekli davranmalılardır.

5. SONUÇ

Ombudsmanlık kurumu yönetenlerin karar süreçlerinde keyfi davranışlarının önüne geçerek, toplumu oluşturan bireylerin hak ve özgürlüklerini gözetilen ve dünyada 150’den fazla ülkede kamu yönetimini denetlemek amacıyla uygulanmaya başlanan etkin bir denetim mekanizmasıdır.

Ombudsmanlık kurumu ne idareden nede vatandaşın yana olan, tamamıyla tarafsız davranan, idarenin haksız eylem, tutum ve davranışlarıyla menfaatleri ihlal edilen kişilerin haklarını arayan, yeri geldiğinde idare ile toplumu oluşturan bireyler arasında bir nevi akil kişi veya arabuluculuk görevi yapan, bağımsız bir kurumdur.

Ülkemizde Kamu Denetçiliğinin kurulmasına yönelik adımlar atılırken, kurumun gereksizliğine dair birçok düşünce ortaya atılmıştır. Bunların temel noktalarından birisi, ülkemizde yeterince denetim mekanizması varken birde Kamu Denetçiliğinin kurulmasının gereksiz olduğu yönündedir. Kanımızca bu görüş kısmen haklılık payı taşımakla birlikte gerçeği tam olarak yansıtmamaktadır. Şöyle ki, ülkemizde yönetimi denetleyen birçok denetleme mekanizması olmakla birlikte, bu denetleme mekanizmaları çoğunlukla hukuki denetim yapmakta, ağır işlemekte ve özellikle yargı denetimi vatandaşlara ağır maddi külfet yüklemektedir. Bu yüzden vatandaşlar hak arama noktasında bu denetim mekanizmalarına başvurmadan kaçınmaktadırlar. Bu noktada hızlı hareket eden, vatandaşların masrafsızca başvurabileceği, yürütmeden bağımsız ve en önemlisi de yönetimin verdiği kararlarla ilgili olarak yerindelik denetimi de yapabilecek ve diğer denetim mekanizmalarının boşluğunu dolduracak veya onları tamamlayacak ve genel olarak yargının yükünü hafifletecek bir denetim mekanizmasına ihtiyaç duyulmaktadır ki bunun; açıklık ve şeffaflık ilkelerini yönetimde içselleştirmiş, insan haklarına saygılı, çağdaş, demokratik ülkelerdeki karşılığı Ombudsman kurumudur. Ancak unutulmamalıdır ki Kamu Denetçiliği, yukarıda anlatılan denetim kurumlarının alternatifi değil, tamamlayıcısı, destekleyicisi niteliğindedir.

Kamu Denetçiliği Kurumunun özellikle Avrupa ülkelerindeki Ombudsman kurumlarının yakalamış oldukları başarılarla ulaşmasının önünde bir takım engeller görülmektedir. Öncelikle kurum oluşturulmadan önce Ombudsmanlığın ülkemiz vatandaşlarına yeterince tanıtıldığını söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla vatandaşların hali hazırda Kamu Denetçiliğini bir hak arama merci olarak gördüklerini söylemek mümkün değildir. Bu anlamda toplumu oluşturan bireyler tarafından tanınmayan dolayısıyla kamuoyu desteğini arkasına alamamış Kamu Denetçiliği Kurumundan hedeflenen faydanın elde edilmesi bu aşamada mümkün görünmemektedir.

Kamu Denetçiliğinin araştırma ve inceleme yapabileceği kurumlar arasında Türk Silahlı Kuvvetleri de teorik anlamda görülmektedir. Ancak bu araştırma ve inceleme hakkının, “sırf askerî nitelikteki” faaliyetlerinin kurumun denetim alanının dışına bırakılmasıyla kısıtlandığı ve esasen pratikte Kamu Denetçiliğinin TSK’yı denetleyemeyeceği anlamını çıkarmanın mümkün olduğu görülmektedir. Oysaki çağdaş, demokratik ve evrensel hukuk normlarını içselleştirmiş ülkelerde denetlenemeyecek ayrıcalıklı bir kurumun olması düşünülemez kabul edilmektedir. Bu nedenle TSK’yı ayrıca denetleyecek alanında ihtisaslaşmış bir Askeri Ombudsmanlık kurulabilirdi kanaatindeyim.

Kamu Denetçiliği Kurumunun, Ombudsmanlığın evrensel işlevlerini yerine getirilmesi için öncelikle bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanması gerekmektedir. Bunun sağlanmasının yegâne çözümü ise, Kamu Başdenetçiliğine ve Kamu Denetçiliğine herhangi bir partiye yakınlığı bilinmeyen, toplum tarafından güvenilen, nitelikli kişilerin aday olarak gösterilmesi ve parlamentoda bunların seçiminin nitelikli çoğunlukla yapılmasıdır. Oysa Türkiye örneğine bakıldığında seçilen ilk Kamu Başdenetçisi ve ilk Kamu Denetçilerinin iktidar partisi ile yakın ilişki içinde oldukları görülmektedir. Seçilen beş kişilik Kamu Denetçisinden ikisinin geçmiş dönemlerde iktidar partisinden milletvekili oldukları, bir Kamu Denetçisinin iktidar partisinden Kadın Kolları Teşkilatı ve Merkez Yönetim Kurulunda görev yaptığı ve bir diğerinin de iktidar partisinden parti tüzük ve programının hazırlanmasında aktif görev aldığı bilinmektedir. Hali hazırda Kamu Denetçiliği Kurumunda görev yapan Kamu Başdenetçisinin Yüksek Seçim Kurulu'nda iktidar partisini temsilen iki yıl görev yaptığı ve Aralık 2015 tarihinden itibaren de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının Başdanışmanlığı görevini yürüttüğü de bilinmektedir (<https://www.ombudsman.gov.tr/kamu-basdenetcisi-sn-av-seref-malkoc/>). Bu nedenlerden dolayı doktrinde ve dünya uygulamalarına bakıldığında tarafsızlığı ve bağımsızlığı, olmazsa olmaz koşulları olan Ombudsmanlığın Türkiye'de uygulamaya konulurken bu özelliklerinin göz ardı edildiği görülmektedir. Bu anlamda iktidar partisinden oyları ile seçilmiş olan Kamu Denetçilerinin parlamentonun ve yürütmenin etkisinde kalmadan, bağımsız ve tarafsız kalarak idarenin haksız eylem ve tutumlarını nasıl denetleyip sorgulayacakları sorunu karşımızda durmaktadır.

Ayrıca yine Kamu Başdenetçisi ve Kamu Denetçilerinin tarafsızlığının ve bağımsızlığının sağlanması amacıyla görev süreleri parlamentonun görev süresinden uzun tutulmalı ve ikinci defa seçilmeleri yönündeki kanundaki maddenin düzeltilmesi gerekmektedir. Bu sayede Kamu Denetçilerinin yeniden seçilmek amacıyla yürütmeye yaklaşma çabalarının önüne geçilerek, kurumun tarafsızlığı, bağımsızlığı ve güvenilirliği pekiştirilmeye çalışılmalıdır.

Kamu Denetçiliği Türkiye'de var olan tüm kamu yönetim sorunlarını çözebilecek mucizevi bir kurum veya organ değildir. Kamu Denetçiliği, yönetimde ve yargıda yapısal reformlarını gerçekleştirebilecek olan Türkiye'de, diğer denetim organlarının boşluğunu dolduracak, yüklerini azaltacak, vatandaşlar ile idare arasında arabuluculuk yapabilecek, iyi yönetim ilkelerine, insan hak ve hürriyetlerine bağlı bir yönetim anlayışının gelişmesine yönelik katkı verebilecek, hızlı hareket eden, çabuk karar veren, masrafsız, yürütme ve yasama karşısında bağımsız bir denetleme mekanizmasıdır.

Son olarak Ombudsmanlığın genel niteliklerini ve diğer ülke uygulamalarını incelediğimizde, bir ülkede denetim mekanizması olarak Ombudsman modelinin iyi işleyebilmesi için mutlaka vatandaşların ve kamuoyunun idarenin yönetsel hatalarına tepki vermeleri gerekmektedir. Çünkü Ombudsmanın yaptırım yetkisi yoktur ve idarenin kötü yönetimini düzeltmesi için Ombudsmanın elindeki tek güç, halkın desteğini alarak ve kamuoyu baskısı oluşturarak keyfi yönetime son vermeye çalışmaktır. Kamuoyu desteğini arkasına almayı başaramamış Kamu Denetçiliği Kurumu kendisinden beklenen başarıyı sağlayamayacaktır.

KAYNAKÇA

Abdioğlu, Hasan (2007). Yönetişim İlkelerinin Uygulanmasında Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumu Ve Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Açısından Önemi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 11, İstanbul, Sayfa: 79-102.

Akkoca, Hasan Hüseyin (2013). 2010 Anayasa Değişikliği Sonrasında Düzenlenen Kamu Denetçiliği Kurumu (Türkiye Ombudsmanı),Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Arslan, Süleyman (1986). İngiltere'de Ombudsman Müessesesi, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 1, Ankara, Sayfa: 157-172.

Atay, Cevdet (1999). Devlet Yönetimi ve Denetimi, Alfa Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.

- Avşar, B. Zakir (2007). Ombudsman İyi Yönetilen Türkiye İçin Kamu Hakemi, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Babüroğlu, Oğuz - Hatipoğlu, Nevra (1997). “Ombudsman (Kamu Hakemi) Kurumu İncelemesi: Devlette Bir Toplam Kalite Mekanizması Örneği”, TÜSİAD Yayını, Yayın No: TÜSİAD-T/97-206, İstanbul.
- Bahadır, Oktay (2010). Ombudsmanlık Kurumunun İsveç, İngiltere Ve Fransa İle Karşılaştırmalı İncelenmesi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl:1, Sayı: 1, Ankara, Sayfa: 363-384.
- Çakmak, Caner (2008). Kamu Denetiminde Kamu Denetçiliği (Ombudsman) Kurumunun Türkiye’de Yeri ve Önemi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Demir, Konur Alp (2012). Türk Kamu Yönetimi Denetim Sisteminde Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Erdengi, Tefvik Bora (2009). Ombudsman: Dünya Uygulamaları ve Türkiye, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, Oğuzhan (2010). Ombudsmanlık Kurumu ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Erhürman, Tufan (1998). Ombudsman, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 3, Eylül Ankara, Sayfa: 87-102.
- Giş, Selçuk (2017). Ombudsmanlık Kurumu, İsveç Ve Fransa Ülke Uygulamaları İle Avrupa Ombudsmanı Üzerine Bir İnceleme, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi (YBHD), Yıl:2, Sayı:2017/2, Ankara, Sayfa: 1-42.
- Gökçe, Ali Fuat (2012). Çağdaş Kamu Yönetiminde Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Ve Türkiye İçin Askeri Ombudsmanlık Önerisi, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 2, Isparta, Sayfa: 203-227.
- Kestane, Doğan (2006). Çağdaş Bir Denetim Organizasyonu Olarak Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği), Maliye Dergisi, Sayı: 151, Temmuz-Aralık, Ankara, Sayfa: 128-142.
- Kılavuz, Raci-Yılmaz, Abdullah-İzci, Ferit (2003). Etkin Bir Denetim Aracı Olarak Ombudsmanlık ve Türkiye’de Uygulanabilirliği, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 1, Sivas, Sayfa: 49-68.
- Man, Fuat (2017). Birleşik Krallık’ta Kamu Denetçiliği: Parlamento ve Sağlık Hizmetleri Ombudsmanı, Priene Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:1, Sayı:1, Haziran 2017, Aydın, Sayfa: 23-34.
- Odyakmaz, Zehra - Bostancı, Yalçın - Güzel, Oğuzhan (2012). “6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu Çerçevesinde Kamu Başdenetçisine İlişkin Yaş Şartının Değerlendirilmesi”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Yıl:25, Sayı: 103, Kasım – Aralık, Ankara, Sayfa:13-26.
- Odyakmaz, Zehra (2013). Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık) Kurumunun Tanıtılması ve 6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Bazı Maddelerinin Değerlendirilmesi, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 14, Ankara, Sayfa: 1-85.
- Özden, Kemal (2010). Ombudsman (Kamu Denetçisi) ve Türkiye’deki Tartışmalar, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Özer, Ömer Faruk (2015). Türkiye Cumhuriyeti Kamu Denetçiliği Kurumunun Örgütsel Ve İşlevsel Analizi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Sağlam, Abdi (2012). İdarenin Yargı Dışı Denetim Yollarından Biri Olan Ombudsmanlık (Kamu Denetçiliği) Kurumu Ve İdari Yargı İle İlişkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Sağlam, Abdi (2012). Kamu Denetçiliği ve İdari Yargı ile İlişkisi, Adalet Dergisi, Sayı: 44, Eylül, Ankara, Sayfa: 27-49.

Temizkan, Koray (2008). Ombudsmanlık Kurumu ve Günümüzde Türkiye’de Uygulanabilirliği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Tortop, Nuri (1974). Yönetimin Denetlenmesi ve Denetleme Biçimleri, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 1, Ankara, Sayfa: 27-50.

Total, Erhan (2013). İdarenin Denetimi ve Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 13, Nisan, Ankara, Sayfa: 509-544.

Total, Erhan (2014). Dünyada ve Türkiye’de Ombudsmanlık, Adalet Yayınevi, Ankara.

Ünal, Feyzullah (2008). Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Denetimi Ve Yerel Yönetim Ombudsmanı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Versan, Vakur (1986). Kamu Yönetimi: Siyasi ve İdari Teşkilat, Der Yayınları, İstanbul.

6328 Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120629-2.htm>) (E.T. 12.04.2017)

28601 (Mükerrer) Sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/03/20130328M1-1.htm>) (E.T. 12.04.2017)

https://www.defenseurdesdroits.fr/sites/default/files/atoms/files/raa-2016-num-20.02.2017_1.pdf (E.T. 11.10.2017)

<http://www.ombudsman.org.uk/about-us/who-we-are/the-ombudsman> (E.T. 03.10.2017)

<https://www.ombudsman.gov.tr/kamu-basdenetçisi-sn-av-seref-malkoc/> (E.T. 03.10.2017)

PHSO Annual Report and Accounts 2016-17 (https://www.ombudsman.org.uk/sites/default/files/PHSO_Annual_report%20and%20accounts_2016-17.pdf) (E.T. 09.10.2017)

<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/kdk-2013-yillik-rapor.pdf> (E.T. 09.10.2017)

<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/kdk-2014-yillik-rapor.pdf> (E.T. 09.10.2017)

<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/kdk-2015-yillik-rapor.pdf> (E.T. 09.10.2017)

<https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/KDK-2016-YILLIK-RAPORU.pdf> (E.T. 09.10.2017)